

CENTER FOR
ANALYTICAL
RESEARCH &
EVALUATION

Erasmus+

Jean Monnet Modules

**« ХАЛЫҚТЫҢ ӨМІР СҮРУ САПАСЫ МЕН ҰЛТТЫҚ
ҚАУІПСІЗДІКТІ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДЕГІ
МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТ »**

**Халықаралық ғылыми-тәжірибелік
конференцияның
баяндамалар жинағы**

**Сборник докладов международной научно-
практической конференции**

**«ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АУДИТ В ОБЕСПЕЧЕНИИ
ВЫСОКОГО КАЧЕСТВА ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ И
НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ»**

**Collection of reports of the international scientific
and practical conference**

**«STATE AUDIT IN ENSURING THE HIGH QUALITY OF
LIFE OF THE POPULATION AND NATIONAL
SECURITY»**

АСТАНА 2025

УДК 657.6
ББК 65.052
С23

С Сборник докладов международной научно- практической конференции «Государственный аудит в обеспечении высокого качества жизни населения и национальной безопасности » = Collection of reports of the international scientific and practical conference «State audit in ensuring the high quality of life of the population and national security» = «Халықтың өмір сүру сапасы мен ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз етудегі мемлекеттік аудит» Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның баяндамалар жинағы. – Астана: - 359 б.

ISBN 978-601-385-061-0

Жинаққа мемлекеттік аудит органдары қызметкерлерінің, ғылыми қызметкерлердің, ғалым-экономистердің, қаржы саласы және мемлекеттік аудит мамандарының, профессор-оқытушылар құрамының және білім алушылардың халық өмірінің жоғары сапасын және ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз етудегі мемлекеттік аудиттің өзекті мәселелері бойынша баяндамалары кірді

The collection includes reports of employees of state audit bodies, researchers, economists, specialists in the financial sector and state audit, faculty and students on topical issues of state audit in ensuring a high quality of life of the population and national security

В сборник вошли доклады работников органов государственного аудита, научных работников, ученых-экономистов, специалистов финансовой сферы и государственного аудита, профессорско-преподавательского состава и обучающихся по актуальным вопросам государственного аудита в обеспечении высокого качества жизни населения и национальной безопасности

ISBN 978-601-385-061-0

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2025

СОДЕРЖАНИЕ

Секция 1. Роль органов государственного аудита в обеспечении высокого качества жизни населения и экономической безопасности	
Базарбай А.Б. , Әбдіқадыр А.Е. Міндетті аудит объектілеріндегі аудиттің экономикаға әсері	6
Байбозин Ж.Е. Қазақстан Республикасының экологиялық аудит жүйесінің қазіргі жағдайын талдау	11
Бияшьева Н.С. Совершенствование систем управления рисками в государственном аудите: проблемы и перспективы	16
Бияхмет А.А. Методологические подходы к аудиту эффективности бюджетного финансирования транспортной отрасли в казахстане	22
Жанабаева Т.М. Еңбек және жұмыспен қамту саласындағы мемлекеттік саясаттың тиімділігіне жүргізілген аудит нәтижелері	25
Маматаева Д. Аудит эффективности цифровизации налоговых систем в казахстане: проблемы и перспективы развития	31
Мәмшетов С.Ж. Агроөнеркәсіптік кешенге бөлінген бюджет қаражатын пайдаланудың тиімділік аудиті	36
Рапилбекова А.Г. Аудит эффективности реализации государственной политики в области здравоохранения	42
Талғаров Д.Д., Саржакова Ж.Р. Ұйымның ішкі бақылау жүйесінің тиімділігін бағалау	50
Тохтахметова М.А. Қазақстан азаматтарының қоғамдық мемлекеттік аудитке қатысуы	57
Секция 2. Современные аспекты развития государственного аудита в повышении эффективности государственного управления	
Абдрашов А. М. Международная практика поддержки экспортеров и оценка её эффективности	63
Ахмедия А. Қазақстандағы міндетті аудиттің маңыздылығы	66
Мырзабек Г.М. Алибай А.Д. Аудиторлық тәуекелдерді бағалау	69
Алибекова А.Б. Ерсайынова М. Сембиева Л.М. Foreign experience of environmentally oriented state audit	74
Аманжан С. А. Цифрлық экономикаға көшу кезіндегі мемлекеттік аудиттің әлеуетті мәселелері	80
Анетова А.Н. Мемлекеттік органдардағы бизнес-процестердің реинжинирингі: мемлекеттік аудиттің тиімділігіне әсері	86
Әлімбек Ә.Г. Оценка государственной инвестиционной политики Республики Казахстан на соответствие стратегическим документам планирования	90
Еспаев Е.М. Вопросы развития экологического аудита	98
Жумағалиев Е.Т. Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық саласындағы тиімділік аудиті және инфрақұрылымды жаңғыртуға бюджет қаражатын пайдалану	102
Капан Н.М. Цифровизация государственного аудита в агропромышленном комплексе: вызовы и перспективы	104
Құсан Н.А. Государственный аудит в повышении эффективности управления государственным долгом на местном уровне: казахстанский опыт	110

Наурыз Д.А. Мемлекеттік аудит пен қаржылық бақылауды жетілдіру: шетелдік және отандық тәжірибе	117
Нурмагамбетова А.С. Сыртқы мемлекеттік аудиттің ашықтығын арттырудағы тәуекелдерді басқару жүйесінің рөлі	122
Ондасын А.Е. Цифровизация государственного аудита: современные подходы и перспективы	130
Өмірзақ.М.Е., Олжабаева.А.М. "Қазатомөнеркәсіп" ұақ "ақ қызметіндегі қателер мен жосықсыз әрекеттер: аудиторлық тәуекелдерді және бақылау шараларын талдау	140
Сакенова Г.Б. Рассмотрение международного опыта аудита эффективности реализации политики социального обеспечения в сфере продуктивной занятости Казахстана	146
Сембиев А.Н. Международный опыт развития социального аудита	152
Серікова А. Р. Энергетика саласындағы тиімділік аудиті	154
Сапархан Д.Б Қазақстан республикасының басқару жүйесіндегі мемлекеттік аудиттің рөлі	160
Сейфуллин О.Т. Развитие национальной системы сертификации государственных аудиторов как фактор повышения качества государственного аудита	168
Секция 3. Актуальные проблемы экономики в обеспечении национальной безопасности	
Анапия Н. Ж. Передача субъектов квазигосударственного сектора в конкурентную среду как инструмент снижения доли участия государства в экономике	174
Бақытжанова С. Б. Ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз етудегі мемлекеттік қаржылық бақылаудың рөлі	178
Есенбек Ч.Н. Влияние уровня финансирования науки на конкуретоспособность национальной экономики	181
Жаксылык С. Е. Жилищно-накопительная система: зарубежный опыт и практика внедрения в Казахстане	188
Жасұланова А. Б. Қазақстандағы сыбайлас жемқорлыққа және мақсатсыз шығындарға қарсы күрестегі мемлекеттік аудиттің рөлі	195
Жетпісова А.Е. Бухгалтерлік есепте әділ құнды қолдану: мәселелер мен мүмкіндіктер	202
Касенова А.К. Удаленный аудит: технологические вызовы и решения	208
Комекбаев Е. Е. Ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз етудегі экономиканың өзекті мәселелері	212
Мишкель И. А. Влияние киберугроз на экономическую стабильность и национальную безопасность	219
Танатова А. Қазақстан экономикасындағы ішкі аудитті қамтамасыз етудің өзекті мәселелері	225
Темирбек А. Т. Оценка влияния бухгалтерских ошибок на достоверность финансовой отчетности	233
Бекболсынова А.С. Стратегия налогового администрирования Республики Казахстан в условиях турбулентности экономики	239
Секция 4. Современные тенденции развития государственного аудита, учета и финансового менеджмента в странах Европейского союза	
Бекбосынова Л.Ж. Жабдықтаушылармен есеп айырысу есебі және ішкі бақылаудың негізгі теориясы	245
Ерниязова А.Р., Қаратаева Н.О., Боган А.А Цифравизация государственного аудит в странах ЕС: Как технологии помогают проверять финансы	252

Губарь С.А. Организация аудиторской деятельности в Республике Беларусь	259
Жахметова А.К., Шахарова А.Е. Мемлекеттік сатып алуды камералдық бақылаудың шетелдік тәжірибесі	264
Zhartybek D.B. From E-Salyq business to SAF-T: A Towards international Tax accounting standards	271
Каримова А.Х. Современное состояние учета расчетов с бюджетом в Казахстане	280
Оразбай М.А. Система внутреннего аудита в управлении рисками мошенничества в государственных органах	284
Оралбай А.М. Нормативно-правовое регулирование бухгалтерского учета и аудита амортизационной политики	289
Өмірзақ М.Е. Трансформация аудита под влияние искусственного интеллекта	297
Серикова М.А., Сембиева Л.М., Бектемир Х. Европейский опыт в формировании экологоориентированной модели государственного аудита	305
Башу З.Р., Буртебаева А.А., Оралова А Улучшение механизмов государственного аудита для оценки качества и управления природными ресурсами: опыт европейского союза	309
Сутбай А.К. Проблемы и перспективы реализации учетной и контрольной функций в современных экономических системах	314
Усеев С.Ж Современные подходы к аудиту и консалтингу в строительстве: анализ практик стран ЕС	320
Тасболатов А.Е. Стратегический аудит эффективности бюджетных средств в автодорожной отрасли Республики Казахстан	324
Машаева А.Ж., Жупышева А.О Стратегический аудит обеспечения водной безопасности в Республике Казахстан	337
Мухамедьярова Л.Р. Государственный аудит как инструмент контроля и повышения эффективности управления внебюджетными фондами	346
Сембиева Л.М., Саденова Г.С. Ключевые аспекты аудита в сфере спорта	355
Улыбышев Д.Н. Жайлауов Е.Б. Бектлеева Д.Е. Совершенствование методологии оценки эффективности использования национальных ресурсов	349
С.В.Биякин Учет лизинга в соответствии с IFRS 16 в казахстанской компании: опыт и практические аспекты	358
Алтынбек Т., Темірлан Т. Қонақ үй табыстылығын басқарудағы түнгі аудиттің рөлі	364
Жұман Ғ.С. Современные подходы к учету доходов в малом и среднем бизнесе	367
Шахарова А.Е. Концепция оценки влияния эффективного использования национальных ресурсов на качество жизни населения и национальную безопасность казахстана	372
Ирисбекова М.Н. Актуальные вопросы экономической безопасности региона	375

Включение Казахстана в состав ЕФССК подтверждает, что национальная система жилищных сбережений соответствует высоким международным стандартам. Это ещё одно доказательство того, что политика страны в области финансирования жилья направлена на устойчивое развитие и поддержку граждан в вопросах обеспечения доступным жильём.

Опыт различных стран демонстрирует, что жилищно-сберегательные банки остаются важным инструментом обеспечения доступности жилья. Наиболее успешными являются немецкая, австрийская и чешская модели, в которых механизм накоплений дополняется государственными стимулами. В США и Канаде действует рыночная модель ипотечного финансирования, тогда как в Китае, Японии и Латинской Америке активно используются государственные жилищные фонды.

Литература:

1. Лисова Н.А., Кожабатчина Г.М. Развитие системы жилищных строительных сбережений – одно из основных направлений обеспечения жильем населения // Успехи современного естествознания. - 2014. - № 7. - С. 136-140
URL: <https://natural-sciences.ru/ru/article/view?id=34162>

2. Тетёркина А., Кахоцкая Ю. Финансовое обеспечение жилищной политики: мировой опыт // 2 Банкаўскі веснік, Верасень - 2019. – С. 51- 57

3. Калиничева Ю. А., Калиничев А. А. Жилищные сберегательные программы во Франции. Российский опыт // Экономика и социум. - 2015. - №1-3 (14). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/zhilischnye-sberegatelnye-programmy-vo-frantsii-rossiyskiy-opyt>

4. Жилищно-накопительные кооперативы и строительно-сберегательные кассы разных стран. Изучаем мировой опыт и условия покупки жилья [Электронный ресурс]: <https://c-ens.by/analytics/izuchaem-mirovoy-opit-pokupki-zhilja-v-drugih-stranah/?ysclid=m8g4zkzlvb256505283> (дата обращения: 20.03.2025).

5. ЖССБ Казахстана» вступил в Европейскую федерацию строительных сберегательных касс [Электронный ресурс]: <https://www.zakon.kz/redaktsiia-zakonkz/4624952-zhssb-kazakhstan-vstupil-v.html> (дата обращения: 20.03.2025).

ӘОЖ 657.6, 343.35

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ЖӘНЕ МАҚСАТСЫЗ ШЫҒЫНДАРҒА ҚАРСЫ КҮРЕСТЕГІ МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТТІҢ РӨЛІ

Жасұланова А. Б.

«Мемлекеттік аудит» білім беру бағдарламасының магистранты,
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық Университеті,
Астана қаласы, Қазақстан Республикасы

Андатпа. Сыбайлас жемқорлыққа және мақсатсыз шығыстарға қарсы күресте мемлекеттік аудиттің рөлі мемлекеттік қаражатты басқаруда ашықтық пен есептілікті қамтамасыз ету болып табылады. Бұл тұста аудит бюджет қаражатын пайдаланудағы бұзушылықтарды анықтауға көмектеседі. Мемлекеттік органдардың қаржылық қызметіне тексеру жүргізу және талдау жүргізу арқылы аудиторлар мемлекеттік ресурстардың нысаналы және тиімді пайдаланылуын бақылауды қамтамасыз етеді.

Қазақстандағы мемлекеттік аудиттің маңызды міндеті ықтимал тәуекелдер мен есептіліктегі сәйкессіздіктерді анықтау арқылы сыбайлас жемқорлықтың алдын алу, сондай-ақ қаржылық тәртіпті жақсарту және мемлекеттік шығыстардың ашықтығы бойынша ұсынымдар әзірлеу болып табылады. Мемлекеттік аудит жұмысының маңызды бөлігі сыбайлас жемқорлық тәуекелдерінің алдын алу болып табылады, бұл қоғамның мемлекеттік құрылымдарға деген сенімін арттыруға және қаржылық тәртіпті жақсартуға ықпал етеді.

Кілт сөздер: мемлекеттік аудит, сыбайлас жемқорлық, бюджет қаражаты, қаржылық бақылау, бюджеттік ашықтық.

Мемлекеттік аудит қаржылық тәртіпті, мемлекеттік қаражатты пайдаланудың ашықтығы мен тиімділігін қолдауда маңызды рөл атқарады. Сыбайлас жемқорлыққа және нысаналы емес шығыстарға қарсы күрес жағдайында, әсіресе Қазақстан сияқты дамушы экономикалары бар елдерде мемлекеттік аудит бюджет қаражатын жұмсаудың заңдылығы мен орындылығын қамтамасыз етудің маңызды құралына айналады. Аудиторлық қызметтің тиімділігі қаржылық бұзушылықтарды анықтауға, сондай-ақ сыбайлас жемқорлық схемалары мен теріс пайдалануды болдырмауға бағытталған бақылау жүйелерін қалыптастыруға ықпал етеді.

Соңғы жылдары Қазақстанда сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес бойынша күш-жігердің жандануы байқалады, бұл бірқатар заңнамалық және институционалдық өзгерістерді іске асырумен байланысты. Бұл процессте мемлекеттік ресурстарды пайдалануды тәуелсіз және объективті бақылау маңызды рөл атқарады. Мемлекеттік аудит тетіктері арқылы мақсатсыз және тиімсіз шығыстарды анықтауға, сондай-ақ бюджеттік тәртіптің сақталуын бақылауға болады. Мемлекеттік аудиттің негізгі міндеттерінің бірі - қаржылық бұзушылықтарды фактілі түрде анықтау ғана емес, оған қоса алдын алу жүйесін қалыптастыру.

Бұл мақалада мемлекеттік аудиттің Қазақстандағы сыбайлас жемқорлыққа және мақсатсыз шығындарға қарсы күрестің маңызды құралы ретіндегі рөлі қарастырылады. Аудиттің қолданыстағы тетіктерін, қолданыстағы тәжірибелер

мен жетістіктері талданып, сондай-ақ осы проблемаларды шешуде мемлекеттік аудитті пайдалану тиімділігін арттыру үшін ұсынымдар ұсынылады.

Қазақстандық қоғамның дамуы және мемлекеттік аппарат алдында туындайтын міндеттемелер жаңа форматтағы мемлекеттік басқару жүйесінің жұмыс істеуін талап етеді. Шет елдердің тәжірибесіне жүгінсек, экономикасы дамыған елдердегі тәуелсіз бақылаудың жетекші нысаны аудит екенін атап өтуге болады. Кез-келген экономикалық формацияда мемлекеттік қаржыны басқарудың қолданыстағы жүйесіне объективті баға беретін және оның одан әрі тиімді жұмыс істеу бағыттарын анықтайтын институт қажет. Біздің еліміздің экономикасын дамытудың осы кезеңінде қаржы ресурстарын басқару және оларды пайдалану саласында жаңа міндеттер қойылуда, бұл қаржы жүйесінің барлық элементтерінің, атап айтқанда Салық және бюджеттік жүйелердің жұмыс істеуіне жаңа тәсілдерді талап етеді. Осыған байланысты мемлекеттік аудит бағыттарына әсер ететін бюджеттік саясатқа заманауи тәсілдер әзірленуде.

Үздік халықаралық тәжірибеге сүйене отырып, БҰҰ-ның сыбайлас жемқорлыққа қарсы конвенциясының ережелерін және ұлттық ерекшеліктерді ескеріп, Қазақстан сыбайлас жемқорлықтан азат қоғам құруға ұмтылатын заманауи мемлекеттің өзіндік үлгісін жасады.

Мемлекеттің қабылданған стратегиялық құжаттары мен сыбайлас жемқорлыққа қарсы күреске арналған нормативтік құқықтық актілер сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясаттың қалыптасуын көрсетеді.

Transparency International (TI) халықаралық үкіметтік емес ұйымы жыл сайын жарияланатын сыбайлас жемқорлықты қабылдау индексіне Қазақстан бір сатыға көтеріліп, 180 елдің арасында 101-ші орында тұр. Бұл ретте ел 100 балдық жүйе бойынша 36 балл жинады, мұнда 0 балл – сыбайлас жемқорлықтың ең жоғары деңгейін, 100 балл – оның жоқтығын білдіреді.

Ел	Жемқорлықты қабылдау индексі (0 — жоғары жемқорлық, 100 — төмен жемқорлық)
Қазақстан	36
Қырғызстан	30
Тәжікстан	25
Түркменстан	20
Өзбекстан	40

Кесте-1. Орталық Азия елдеріндегі жемқорлықты қабылдау индексін салыстыру [3].

Мемлекеттік органдардағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы менеджменті мемлекеттің сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясатының құрамдас бөлігі болуы

мүмкін, оның ішінде сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін төмендетуге және халықтың мемлекеттік органдардың қызметіне деген сенімін арттыруға бағытталған құқықтық, әкімшілік және ұйымдастырушылық шаралар.

2022 жылғы 2 ақпанда Мемлекет басшысының Жарлығымен Қазақстан Республикасының 2022-2026 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясатының тұжырымдамасы, оны іске асыру жөніндегі нақты іс-қимыл жоспары бекітілді. Осы актімен Қазақстан Республикасының 2015-2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясының күші жойылды деп танылды.

Жаңа стратегиялық құжат сыбайлас жемқорлықтың алғышарттарын жүйелі түрде жоюға, ол үшін жауапкершіліктің бұлтартпастығын қамтамасыз етуге, қоғамдық сананың түбегейлі өзгеруіне бағытталған.

«Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 18 қарашадағы № 410 Заңының 22-бабына сәйкес «сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылды өз құзыреті шегінде барлық мемлекеттік органдар, ұйымдар, квазимемлекеттік сектор субъектілері мен лауазымды адамдар жүргізуге міндетті» делінген [1].

«Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес ішкі мемлекеттік аудит жөніндегі уәкілетті органның құзыреті қаржылық есептілік аудиті, сәйкестік аудиті, камералдық бақылауды жүзеге асыру, ішкі аудит қызметтеріне әдіснамалық және консультациялық көмек көрсету болып табылады [2].

Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің 2018 жылғы 28 наурыздағы № 413 бұйрығымен бекітілген электрондық мемлекеттік аудит жүргізу қағидаларында электрондық мемлекеттік аудит жүргізу тәртібі айқындалған.

Сонымен қатар, мемлекеттік аудиттің бизнес – процестерін автоматтандыру, яғни мемлекеттік аудит жүйелері мен Қазынашылық органдарын интеграциялау, мемлекеттік аудиторға аудит объектісі бойынша бюджет қаражатының жұмсалуды бойынша кедергісіз ақпарат алу, ол туралы сапалы баға беруге мүмкіндік береді, бұлда сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін жоюға ықпалын тигізеді.

Мемлекеттік сатып алуларға айтарлықтай қаржы ресурстары бағытталғанын ескерсек, олардың нысаналы және тиімді пайдалануы өте маңызды. Мемлекеттік сатып алу саласындағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылға бағытталған заңнамалардың толық жетілмегендігі, оған енгізілген өзгерістер мен толықтыруларға қарамастан, мемлекеттік сатып алу жүйесінің ұйымдастырушылары мен субъектілері, яғни мемлекеттік сатып алуға қатысушылар оны айналып өтетін олқылықтар әлі де табылып отыр.

2023 жылы Құқық қорғау және арнайы органдар 1 692 сыбайлас жемқорлық қылмысын тіркеді.

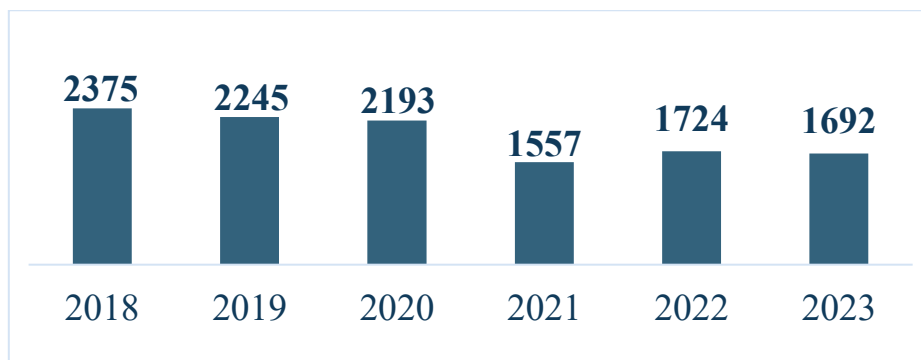

Диаграмма 1. Сыбайлас жемқорлық қылмыс динамикасы [5].

Қылмыс түрі	2021	2022	2023
Пара беру	568	549	616
Пара алу	449	446	388
Алаяқтық	160	311	233
Лауазымдық өкілеттіктерді асыра пайдалану	123	110	133
Сеніп тапсырылған бөтен мүлікті иемдену немесе ысырап ету	116	87	169

Кесте-2. Ең көп таралған сыбайлас жемқорлық қылмыстары [5].

2023 жылдың тамыз айынан бастап Қаржы Министрлігі "Бухгалтерлік операциялардың бірыңғай деректер қоймасы" пилоттық жобасын іске асыруда.

Жоба бухгалтерлік есепті бірыңғай стандарттауды, электрондық аудит жүргізуді және тәуекел индикаторларын баптау есебінен алдын алу шараларын қолдануды көздейді (жоба 2025 жылғы желтоқсанда аяқталады деп жоспарлануда).

2023 жылы сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл мәселелері әлемдік деңгейде өзектілігін сақтап қалды, бұған халықаралық күн тәртібі дәлел бола алады.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл саласындағы құқық қолданудың жалпы мәселелері мен үрдістеріне арналған бірқатар баяндамалар мен әдістемелік материалдар жарияланды, оның ішінде: сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрестегі аудит органдарының рөлі туралы G20 баяндамасы [5].

Тәуекелдерді басқару жүйесінің Qlik Sense жаңа талдамалық құралына көшуі шеңберінде мемлекеттік аудит объектілерінің тізбесін қалыптастыру үшін 64 тәуекел индикаторы (қаржылық есептілік аудиті – 20, мемлекеттік сатып алу – 18, Мемлекеттік мүлік – 26) айқындалды.

2022 жылдың аяғындағы бақылау мемлекеттік органдардың 13 107 төлемінің 678-і ең қауіпті деп анықталғанын көрсетті. 2,1 млрд теңге сомасында бұзушылықтар анықталды [4].

Корпоративтік сыбайлас жемқорлыққа қарсы аудиттің негізгі мақсаттары мемлекеттік билік органында немесе жергілікті өзін-өзі басқару органында не заңнамаға сәйкес жекелеген жария өкілеттіктерді жүзеге асыратын ұйымдарда, кәсіпорындар мен мекемелерде сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жүйесін тексеру және бағалау, сондай-ақ сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызметтің жекелеген бағыттарының орындалуын жекелеген көрсеткіштер бойынша тексеру және бағалау және оларды жасау бойынша ұсыныстар әзірлеу.

Аудиттің экономикадағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл тетігі ретіндегі маңызы өте зор, көптеген кәсіпорындар қаржылық қатынастар саласындағы заңды қасақана бұзуға тырысады, көлеңкелі бухгалтерлік есеп жүргізеді, салықтардан бас тартады, қызметкерлерді алдайды, бюджет қаражатымен заңсыз мәмілелер жасайды және т.б. осы заңсыз әрекеттердің барлығы елдің экономикасы мен бюджетіне теріс әсер етеді. Аудит нарықтық экономика жағдайында кәсіпорынның дамуына көмектеседі, көбінесе менеджерлер кәсіпорында істердің қалай жүргізілетіні, қаржылық проблемалар бар және оларды шешу үшін не істеу керектігі туралы ақпаратқа ие емес. Уақтылы және сауатты жүргізілген аудит сыбайлас жемқорлықты және басқа да проблемаларды анықтауға көмектеседі, осылайша оларды тез шешуге болады.

Мемлекеттік аудит мемлекеттік аудит объектілерінің қызметін тәуелсіз бағалау ретінде айқындалатын жалпы басқару жүйесінің ажырамас бөлігі ретінде қаралады. Осыған байланысты мемлекеттік аудитті толыққанды енгізу бюджет қаражатын бақылауды жетілдірудегі маңызды бағыттардың біріне айналуға.

Мемлекеттік аудит орталық мемлекеттік және жергілікті атқарушы органдар қызметінің тиімділігін жетілдіруге және арттыруға бағытталған. Ол бұзушылықтарды анықтауға және ден қою шараларын қабылдауға бағытталған мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесінен айырмашылығы, ескерту сипатына ие. Мемлекеттік аудит тек белгілі бір сәйкессіздіктерді көрсетіп қана қоймай, мемлекеттік қаржы ресурстарын пайдалану мен басқарудың резервтері мен әлеуетін үлкен табыстылықпен, тиімділікпен анықтауы керек, яғни жазалаушы емес, ескерту сипатында. Бұзушылық фактілерін анықтау мен анықтаудан олардың алдын алуға және оларды жасау себептерін жоюға баса назар аударылады.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы аудиттің аса маңызды құралы сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс – қимылға уәкілеттік берілген адамдардың-олардың нормативтік құқықтық актілер мен нормативтік құқықтық актілер жобаларына сыбайлас жемқорлыққа қарсы сараптама жүргізуге, сыбайлас жемқорлыққа қарсы ағартуға, сыбайлас жемқорлыққа қарсы жоспарлауды және сыбайлас жемқорлыққа қарсы білім беруді ұйымдастыруға қатысуы, сондай-ақ олардың сыбайлас жемқорлыққа қарсы кеңесші, консультативтік-консультациялық органдардың қызметіне қатысуы болып танылуы мүмкін.

Осылайша, қазіргі тұрақсыз экономикалық жағдайда сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылдың түрлі әдістерін дамыту қажет, бұған сыбайлас

жемқорлыққа қарсы аудит жатады. Оның рөлі мен маңызы кейінгі жылдар тек арта түседі, өйткені Қазақстанның құқықтық мемлекетке көшуге деген баяу, бірақ шынайы ұмтылысы барған сайын айқын және айқын бола түсуде.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 18 қарашадағы № 410 Заңы
2. «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Қазақстан Республикасының Заңы
3. Transparency International – Kazakhstan: <https://transparency.kz/ru/>
4. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы 2022 жылғы Ұлттық баяндама:
https://www.gov.kz/memleket/entities/anticorruption/documents/details/494573?lang=ru&utm_source=chatgpt.com
5. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы 2023 жылғы Ұлттық баяндама:
<https://www.gov.kz/memleket/entities/anticorruption/documents/details/695032?lang=ru>

**БУХГАЛТЕРЛІК ЕСЕПТЕ ӘДІЛ ҚҰНДЫ ҚОЛДАНУ: МӘСЕЛЕЛЕР
МЕН МҮМКІНДІКТЕР**

Жетпісова А.Е.

«Бухгалтерлік есеп және бизнесті құқықтық қамтамасыз ету» БББ 1 курс
студенті

С.Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық зерттеу университеті, Астана қ,
Қазақстан Республикасы
E-mail: zhetpsova03@mail.ru

Ғылыми жетекші: Спатаева С.Б.

Философия докторы (PhD)

«Есеп және қаржы» кафедрасының аға оқытушысы,

С.Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық зерттеу университеті, Астана қ,
Қазақстан Республикасы
E-mail: spataeva81@gmail.com

Аннотация. Бұл мақалада Қазақстандағы кәсіпорындарда әділ құнды қолданудың олардың қаржылық орнықтылығы мен ұлттық экономикалық тұрақтылығына ықпалы қарастырылады. Сондай-ақ, бұл бағалау әдісінің артықшылықтары мен тәуекелдері, оның инвестициялық қолайлылыққа және макроэкономикалық дамуға әсері талданады. Қазақстан мен ЕО-да әділ құнды реттеудің салыстырмалы талдауы жүргізілді, активтер құндылығының өзгергіштігі, есептілікпен манипуляциялар жасау және реттеу механизмдерінің жетілмегендігі сияқты негізгі мәселелер анықталды. Сонымен қатар, әділ құнның